

יפן נערכת לחילופי משמרות

השמש מבקשת

לשקוע

אדוני הקיסר

שנפלו ונפגעו מהמלחמה.

עכשיו, כשהוא מנסה "לשבור" את מוסד הקיסרות החזק, מנסים להבין מה המניע האמיתי. שכן הקיסרות ביפן היא מוסד נדיר שאין כדוגמתו בעולם, הרבה מעבר לכל סטנדרט מלכותי או אחר המוכר במדינות המערב. אפשר להתרשם מתקציב הקיסרות המנופח עליו ממונה סוכנות ממשלתית מיוחדת בשם "סוכנות משק הבית הקיסרי", שכוללת כ-64 מיליון דולר, מהם 3 מיליון דולר רק על הוצאת אישיות של הקיסר, 58 מיליון דולר על הוצאות שוטפות הכרוכות במילוי תפקידו ועוד 2.6 מיליון דולר לצורך מימון הוצאות עבור משפחת הקיסר. הילה גדולה ורוחשת סביב הקיסר עצמו, המרוחק פיזית ורעיונית מעמו וספון בתוך ארמונו המפואר המוקף גנים בלב טוקיו הבירה. בטירה המוקפת בתעלות מגן, מגדלי שמירה

ר. גיל

מיליוני יפנים חטפו זעזוע עמוק כאשר הקיסר שלהם אקהיטו, השורר בתפקידו מזה 27 שנה, רמז על רצונו לפרוש מתפקידו. איש לא יודע לפרט את הסיבה הרישמית וגם מועד הפרישה המדויק הפך לספקולציה צבעונית שתפסה את כותרות ושיחות היום, אבל הכל עסקן בתקדים הלא צפוי, השובר את המוסכמות היפניות הנוקשות בקרב שושלת הקיסרות הארוכה של קיסר שקם פתאום ומחליט לעזוב.

זר לא יבין זאת אך במאתיים השנים האחרונות לא ארע ביפן מקרה דומה. כל קיסר, שבד"כ מסומן כבר מלידה, יודע שמדובר בתפקיד לכל החיים. במשך למעלה מ-2500 שנים בהם שלטו קיסרים ביפן, ידוע רק על כ-60 קיסרים שהתפטרו. אבל

ארמון הקיסר. את 27 שנות שלטונו, הקדיש לריפוי הפצעים והצלקות, שהותירה יפן במלחמת העולם השנייה

ככל אירועים שיחולו בו: 150 שנה למהפכה ששינתה את מקומם של הקיסרים וכן שנת ה-30 לכהונתו של אקהיטו.

היפני שהעז להגיש מכתב לקיסר

האם יש סיכוי שיחול שינוי מהותי נוסף במוסד הראוותני ובעל ההילה שלכאורה עבר זמנה? פרופ' רותם מפקפק באפשרות הזו: "בעבר גם אני חשבתי שזה יקרה, אבל צריך להבין שכמו שהאנגלים ברובם הם עדיין בעד מוסד המלוכה

והם הואשמו בפשעי מלחמה אבל שלטונות הכיבוש, כולל ארה"ב, שהבינו כי לא יצליחו להפוך את יפן לדמוקרטיה ופרו מערבית, החליטו לא לנגוע במוסד הקיסרות החשוב ואפילו לא להעמיד על ספסל הנאשמים את בני משפחת הקיסרים, כולל גנרלים וראשי ממשלה שהיו מעורבים במלחמה. למרות שתפקיד הקיסר הצטמצם אחרי המלחמה, הם עדיין מהווים היום סמל מסורת והמשכיות של העבר היפני ודמות נערצת המקבילה במעמדה למלכת בריטניה. עד כדי כך שלוח השנים ביפן נקרא על שם תקופת

מה מסתתר מאחורי ההתרגשות המוגזמת של היפנים סביב פרישתו של הקיסר אקהיטו בן ה-82 - "השמש"? מדוע הצעד מהווה חריגה נדירה בקרב שושלת הקיסרים העתיקה? פרופ' רותם קובנר מומחה להיסטוריה יפנית על קיסרים שהם דמויות על, אולם מאבדים עצמאותם עד כדי הצורך בנטילת רשות לצאת מהבית, ועל הסיבות האמתיות שעומדות מאחורי הפרישה המדוברת

גם היפנים מצדדים בו" - הוא מדגיש - "לאחר מלחמת העולם השנייה היה תהליך בחסות השלטון האמריקאי להפוך את הקיסר לדמות עממית ונגישה, משפחתית ולא מאיימת. אבי הקיסר הנוכחי נהג לערך מסעות ברחבי המדינה, במהלכם לחץ ידיים ודיבר עם האזרחים כשהוא לבוש בחליפה מערבית ומרבה להצטלם עם בני משפחתו. למרות הכל, מוסד הקיסרות נותר מרוחק גם כיום ולכן לא מפתיע שעדיין כמעט לא ניתן לפגוש בקיסר אלא באירועים נדירים. ועדיין יש חוקים נוקשים של איך, מתי ואם בכלל מותר לגשת ולשוחח עמו. התפקיד עדיין מסורתי ורוחש יראה רבה".

אחד הסיפורים הקיצוניים המאפיינים זאת מלפני שנתיים, היה כאשר מחוקק מיפן בשם טארו יאמאמוטו, שרצה להסב את תשומת הלב למשבר הגרעיני בפוקושימה, גרם לסערה ציבורית גדולה כאשר בסך הכל העביר במסגרת מסיבת גן שנתית שנערכה בארמון הקיסרי לרגל הסתיו מכתב לקיסר, פעולה הנחשבת טאבו מושלם במדינה האיסייתית. עד כדי כך חריגה, שכל אמצעי התקשורת שידרו שוב ושוב את התייעוד החי של המחוקק מעביר את המכתב לידי הקיסר ואת עוזרו הבכיר של הקיסר נוטל אותו ממנו באותו רגע. רוב הפוליטיקאים מכל קצות הקשת בקרו אותו קשות על מה שהם ראו כפגיעה בכבוד הקיסר לפי כללי הפרוטוקול המקובלים ואף קראו לו להתפטר. למרות שחלפו הימים מאז התייחסו לקיסרים כאל "אנשים מעבר לעננים" עדיין דיבור חופשי עם הקיסר, התחככות בו ואפילו הגשת חפץ ללא רשות נחשבים מעשה אסור, כולל צילום הקיסר או בני משפחתו שהוא בגדר מעשה לא מנומס בעליל.

"מסתבר שגם במדינה המודרנית המשתנה הדבר היחיד הקבוע המחבר את העם עם המסורת הארוכה והיציבה הוא מוסד הקיסרות. לכן הם נתלים בו בשקיקה ויותר אנשים מבעבר מעוניינים במוסד הזה" - מסביר פרופ' רותם - "זהו מוסד נטול פרובוקציות וסנסציות בזכות השמירה על הכללים והנכבדות המתבקשת ממנו. וזה בדיוק תפקידו: לא להשתנות ולהישאר מרוחק ועליון. כדי לשמור על היציבות, כפי שהוכיחה עצמה עד היום".

שלטונו של הקיסר והתאריך נקבע לפי יום קבלת התפקיד. תקופת שלטונו של אקהיטו מכונה ביפן הייסי (בתרגום יפני שני סימניות של שלוה והצלחה) כאשר כיום זו שנת הייסי 28 לפי תחילת שלטונו ב-1989.

הקיסר שצריך רשות לצאת מהבית

מה תפקיד הקיסר בפועל?

בעיקר טקסי. תפקיד רשמי המקביל לשל נשיא המדינה הישראלית. הקיסר הוא סמל של המדינה ואחדות העם, אולם הוא אינו מחזיק בסמכויות שלטוניות. הוא משתתף בלא מעט אירועים, משתדל לרדת אל העם אבל לא מעבר לכך. ההבדל המהותי הוא שנשיא המדינה בישראל יודע שתפקידו מסתיים אחרי חמש שנים וקיסר יפן הוא תפקיד לכל החיים עד יום המוות. אקהיטו מבקש לראשונה דרך יציאה שאבות אבותיו לא העזו לבקש.

פרופ' רותם מדבר על שילוב של מספר סיבות הגיוניות שיכולות להסביר את הפרישה ההיסטורית המתוכננת של אקהיטו. מצד אחד מצבו הבריאותי הלא משופר ומצד שני התפקיד הדורש השתתפות במאות אירועים בשנה עם משטר מאד קפדני מטעם המשרד האחראי על מוסד הקיסרות, עד כדי כך שהוא הוביל את רעייתו בשלבים מסוימים להתמוטטות נפשית. זו אינדיקציה לדרג ישות מרחיקות הלכת של התפקיד הכולל עשרות אם לא מאות חוקים וכללים המכתיבים את אופי התנהלותו של הקיסר באופן שאין לו אח ורע באף תפקיד מקביל. זה הופך את הקיסר לאדם שאינו יכול לעשות צעד מיותר שאינו מאושר, הוא נוטל עצמאות והחלטה אישית בכל תחום, כולל אפילו יציאה מביתו. אקהיטו, שמגיע מתוך המערכת, מורגל בדרישות הגבוהות כמעט מגיל אפס, אך מצבו הבריאותי מקשה עליו. זאת בנוסף לדאגה לבנו הנסיך ארוהיטו בן ה-56 אליו הוא מעוניין להעביר את המושכות. אקהיטו רוצה להספיק לראות את בנו שכבר אינו צעיר וזכה להמשיך בתפקיד הקיסרות וכל זה יכול לדחוף אותו לפרישה המוקדמת. לדעתו, תאריך הפרישה עשוי להיות מתוכנן ל-2018 מועד מתאים מאד לציפון

וחורשות מועסקים כאלף עובדים: טבחים, גננים, אנשי המשמר המלכותי מוזיקאים, דיגי חצר והממונים על הארוות והבוסנאי (עצים ננסיים בני 200, 400 ואפילו 600 שנים) והיא נפתחת לציבור רק יומיים בשנה. אחד מהם הוא יום ההולדת של הקיסר, שלפי החוק נחגג כחג לאומי כאשר בטקס המרכזי של היום מופיעים הקיסר ובני משפחתו על מרפסת הארמון ומברכים את ההמונים, שמורשים להיכנס לביקור בחלקי הארמון הקיסרי.

(לא) להסתכל לקיסר בעיניים

"היפנים חיים לפי מסורת עתיקה ומושרשת, שמאד משמעותית בעיניהם, והקיסר הוא כעין דמות על בעיניהם" - מסביר פרופ' רותם קובנר מומחה להיסטוריה יפנית מהחוג ללימודי אסיה באוניברסיטת חיפה את הרקע לסיפור הפרישה המסוקר של הקיסר היפני הקשיש - "עד 1868 היו הקיסרים ביפן דמויות שוליות לחלוטין בפוליטיקה ובחברה, מעין בובות על חוט נעדר תפקיד וסמכות מעשית. שריד מן העבר שאבד עליו הקלח ללא כל חשיבות בימים ההם רוב הקיסרים לא סיימו חייהם כקיסרים ואיכשהו זה גם סימל את חולשת הקיסרים דאז, כאשר כפו עליהם את הפרישה והם היו כלי שרת בידי כוחות אחרים. אבל כחלק מהפיכת יפן למדינת לאום מודרנית שהחלה ב-1868, החל להתפתח בהדרגה תהליך שחיק את מעמד הקיסרים משך עשרות בשנים עד שבמלחמת העולם השנייה הקיסר נחשב לדמות על. קרנם של הקיסרים עלתה והם הפכו דמויות מפתח מרכזיות בחברה היפנית, ושימשו גם כפקידי צבא ובעלי סמכויות משמעותיות. היו ימים שנאסר על האזרחים להסתכל לקיסר בעיניים והם דברו אליו ביראת כבוד, עד שמקובל היה להקריב את החיים למענו במקום למען המדינה. אחד הסיפורים הקיצוניים מתאר עוצמות פרימיטיביות של מנהלי בתי ספר שקצו בחייהם לאחר שבתי הספר שלהם עלו באש. מה ששבר אותם בעיקר הוא לא אובדן החיים של רכוש וחיי אדם אלא שריפת תמונתו של הקיסר שהתנוססה בחזית המבנה..."

"במלחמת העולם השנייה מעמדם ירד אמנם

בשתי המאות האחרונות הקיסרים יודעים את מקומם ומקריבים את כל שנותיהם למען התפקיד, שהוא בעיקר ייצוגי אך נחשב רם מעלה ומעורר אימה והערצה בקרב העם היפני.

למתבונן מן הצד, הסערה היפנית, בשל החריגה מכללי הקיסרות שאינם מאפשרים פתח יציאה כלל, נראית קצת מוגזמת. שכן אקהיטו, הקיסר ה-125 של יפן, שקיבל את התואר בירושה מאביו הקיסר הירוהיטו, הוא קשיש שכבר עבר את גיל גבורות (82). איש עמל שמגיל צעיר ביותר הוכשר לתפקיד, (בגיל שלוש הופרד מהוריו, התחנך ע"י מורים פרטיים ובגיל 17 כבר הוכתר לירוש עצר) הקדיש את כל שנותיו עבור נתיני ארצו העצומה (המדינה העשירית בגודלה בעולם מבחינת אוכלוסייתה, המונה 127 מיליון איש) ומטבע גילו המתקדם סובל משורת בעיות בריאות לא קלות. לאחרונה הוא עבר ניתוח לב וטיפולים נגד מחלת הסרטן, שלא כ"כ מאפשרים לו לשמור על כושר הניוד הידוע שלו בין טקסים ואירועים שהממלכה היפנית מייצרת באינטנסיביות שגם צעירים לא היו עומדים בה. ידוע כי כבר לפני שנה דיבר על הצורך בפרישה מוקדמת אבל כיון שהחוק היפני לא מאפשר עזיבה עצמאית של כס הקיסרות, אקהיטו נחשב לפורץ נורמה ויש המקווים כי למרות מצבו ימשיך "לסחוב" את העגלה עד שהיא תתפרק לגמרי..

תקציב הקיסרות: 64 מיליון דולר

מאז ומעולם היה אקהיטו פורץ דרך. הוא למשל הראשון שהעז לשבור את המסורת ולהתחנך עם פשוט עם וכן מי שמצא את העוז להביע התנצלות על "פשעי המלחמה" של יפן במלחמת העולם השנייה. בנובמבר 1990 לאחר שהוכתר רשמית לקיסר, ביקש אקהיטו את סליחתם של אזרחי קוריאה וסין על הסבל שנגרם להם במהלך הכיבוש היפני. במהלך 27 שנות שלטונו הקדיש רבות לריפוי הפצעים והצלקות שהותירה יפן במלחמת העולם השנייה בקרב שכנותיה ביבשת אסיה וביום השנה ה-70 לסוף מלחמת העולם השנייה, שצוין לפני כשנה, הביע חרטה עמוקה בשם יפן הקיסרית תוך הבעת תנחומים בפני אלו